

Roosa Wingström^a

Alue- ja ympäristötutkimuksen seura 50 vuotta – juhlavuoden kirjoitus

Marraskuun 23. päivänä vuonna 1990 Helsingin Uudella ylioppilastalolla pidetyssä Suunnittelumaantieteen yhdistyksen (SMY) yleiskokouksessa kävi kova kuhina. Paikalle oli saapunut jäseniä yhdistyksen kaikista alajaostoista aina Helsingistä, Turusta, Tampereelta, Joensuusta ja Oulusta saakka. Kokouksessa puhalsivat muutoksen tuulet, sillä SMY oli liikehtinyt kohti uudistusta jo jonkin aikaa. Tätä käännteentekevää yleiskokousta muistellaan vielä tänäkin päivänä, eikä suotta: kokouksen jälkimainingeissa seuran profiili uudistui kauttaaltaan ja sen nimi vaihtui muotoon, joka on meille tänä päivänä tuttu: *Alue- ja ympäristötutkimuksen seura (AYS)*. Tämä historiikki on kunnianosoitus seuraa ja sen parissa vuosien varrella toimineita henkilöitä kohtaan. Historiikissa kuvaillaan Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran elämäkaarua aina vuoden 1990 käännteentekevään yleiskokoukseen ja siitä edelleen nykypäivään saakka. Vaiherikkaisiin vuosiin mahtuu lukuisia puheenjohtajia, päätoimittajia, tutkijoita, tutkimusparadigmoja, artikkeleita, kokouksia, ekskursioita ja tapahtumia. Ennen kaikkea AYS on ollut suomalaisia ihmismaantieteen, aluetieteen ja yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen kriittisiä tutkijoita yhdistävä seura, jonka merkitys on viime aikoina lisääntynyt yhtäältä alojen tutkimuksen kansainvälistyessä entisestään, toisaalta tutkimuksen yhteiskunnallisen relevanssin korostunut myötä.

Palatkaamme hetkeksi puoli vuosisataa taaksepäin seuran juurille, jotka ovat syvällä suunnittelumaantieteessä. Tieteenala oli vahvasti kytköksissä kehitysaluepolitiikkaan, jonka harjoittaminen alkoi Suomessa kehitysalueainsäädännön astuttua voimaan vuonna 1966. Kun suunnittelumaantiedettä alettiin vakiinnuttaa osaksi suomalaista tiedekenttää, perustettiin Helsingin yliopistossa suunnittelumaantieteen oppiaine vuonna 1968. Tuolloin valtakunnallisesti merkittävimpiä alan tutkijoita olivat esimerkiksi Lauri Hautamäki, Mauri Palomäki ja Mauno Kosonen. 60-luvun puolivälissä myös Tampereen yliopistossa käynnistyi aluetieteen opetus- ja tutkimusohjelma sosiaali- ja talousekologian nimikkeellä, ja vain vähän myöhemmin sen yhteyteen liitettiin ympäristöpolitiikka. Lisäksi suunnittelumaantiedettä, maantieteellistä suunnittelututkimusta tai aluesuunnittelua alettiin harjoittaa Oulun ja Turun yliopistoissa, Helsingin, Turun ja Vaasan kauppakorkeakouluissa sekä Helsingin Svenska Handelshögskolanissa ja Turun Åbo Akademin Handelshögskolanissa (Suunnittelumaantiede Suomessa 1972). Syksyllä 1972 myös Joensuun korkeakoulussa käynnistettiin maantieteen koulutusohjelma, jossa yhteiskuntasuunnittelun kysymykset olivat vahvasti esillä. Ala oli selvästi nousukiidossa. Suosion kasvaessa tutkijoiden yhteen kokoaminen koettiin tarpeelliseksi ja tarvetta paikkaamaan perustettiin Suunnittelumaantieteen yhdistys vuonna 1970, jolloin tutkija Kosonen oli yksi perustajajäsenistä. Suunnittelumaantieteen yhdistys löysi nopeasti paikkansa suomalaisen aluetutkimuksen kentällä. Myöhemmin 70-luvulla kehitysaluepolitiikkaa laajennettiin aluepolitiikaksi, ja alueellista suunnittelua alettiin toteuttaa laajan suunnittelujärjestelmän

^a Maantieteen ja geologian laitos, Turun yliopisto ja Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran johtokunnan jäsen, rmwwin@utu.fi

turvin. Suunnittelumaantieteilijöille oli tuohon aikaan kova kysyntä – osa ei ehtinyt edes saattaa loppututkimtoa valmiiksi, kun työt ministeriöissä tai kunnissa veivät mennessään!

Yhteiskunnalliset muutokset näkyivät myös suunnittelumaantieteen saralla ja näin ollen Suunnittelumaantieteen yhdistyksen historia heijastelee hyvin alan murroskausia. Aluepoliittisen suunnittelun aikakausi alkoi hiipua 80-luvulla ja suunnittelumaantieteilijä Pentti Viitala muistelee Suomen Suunnittelevien Maantieteilijöiden Liitto SUM ry:n historiikissa (Onnela 2009), että 80-luvulla Suomessa vallitsi jopa suunnittelun vastainen ilmapiiri. Aluekehittämiseen saatiin uutta pontta vasta 90-luvulle tultaessa, kun Suomea ravistelivat niin lama kuin Euroopan Unionin jäsenyys. Kehitysaluepolitiikka vaihdettiin ohjelma- ja strategioihin, joissa korostui alueiden kehittäminen niiden omilla ehdoilla. Tutkimuksen asemaa yhteiskunnassa alettiin pohtia entisestään, kun ihmisii puhuttivat ympäristökysymykset ja poliittiset päätökset sekä Suomessa että maailmalla. Täten myös soveltavan ja aluekehityspainotteisen SMY:n viitekehys haluttiin päivittää monitieteiseksi, ympäristö- ja yhteiskuntakriittiseksi kokonaisuudeksi.

Tullaan siis merkittävään käännekohtaan seuran historiassa, eli vuoden 1990 yleiskokoukseen. Seuran entinen taloudenhoitaja Harry Schuman muistelee yleiskokouksessa paikalla olleen kannattajia kahdesta sukupolvesta: vanhemman tutkimusparadigman ja kvantitatiivisen maantieteen hengessä väitelleitä tutkijoita, sekä tuoreemman, kansainvälisiin ympyröihin integroituneen sukupolven edustajia. Kokousta on sittemmin kuvailtu tiivistunnelmaiseksi, mutta innovatiiviseksi. Nuoren tutkijasukupolven johdolla SMY ikään kuin loi nahkansa ja oli siten valmis pureutumaan muuttuneen yhteiskunnan rakenteisiin ja kipukohtiin. Seuran puheenjohtajana toimi tuolloin ympäristöaiheisiin suuntautunut Ari Lehtinen, joka tunnetaan edelleen paitsi menestyksekkäänä tutkijana, myös yhtenä seuran merkittävimmistä toimijoista. Lehtisen johdolla uudistustyöt alkoivat heti seuran toimittaman *Aluesuunnittelu*-julkaisun parissa: lehdelle alettiin kehittää uutta nimeä ja ilmettä. Julkaisu on kokenut nimenvaihdoksen itse asiassa kahdesti, sillä se tunnettiin alun perin *Suunnittelumaantiede*-julkaisuna. Lehden uusi viitekehys ja nimi *Alue ja Ympäristö (A&Y)* esiteltiin lopulta numeron 1991/2 pääkirjoituksessa, jonka Lehtinen kirjoitti silloisen päätoimittaja Jussi Jauhaisen kanssa. Kirjoituksessa korostetaan maantieteelle perinteistä ihmisen ja luonnon välistä tutkimusparadigmaa, mutta toisaalta ilmaistaan pyrkimys laajentaa lehti osaksi nykyaikaista alue- ja yhteiskuntatutkimuksen viitekehystä. Jo seuraavana vuonna lehdessä oli artikkeleita laidasta laitaan, esimerkiksi pelon maantieteestä, ympäristönmuutoksen ja politiikan suhteesta, sekä modernisaatiosta, tilasta ja territoriaalisuudesta. Seura itse muuttui Suunnittelumaantieteen yhdistyksestä Alue- ja ympäristötutkimuksen seuraksi vasta pari vuotta myöhemmin, vuonna 1993. Toiminta uuden nimen alla oli alkanut hyvällä hengellä ja uudistusmielisten toiveena oli tehdä seurasta yhteiskunnallisen keskustelun näkyvä osallistuja. Seura profiloitui etenkin aloitteleville tutkijoille tärkeänä yhteisönä eikä liene ihme, että moni tunnetuista alue- ja maantieteen tutkijoista on osallistunut seuratoimintaan jossain vaiheessa uraansa. Myös A&Y:ssä julkaiseminen oli monelle tutkijanuran alussa kullannarvoinen kokemus, joka tarjosi laadukasta palautetta omasta tutkimuksesta sekä suomenkielisen vaihtoehdon kansainvälisten kanavien rinnalle. Seuran silloista toimintaa onkin kuvailtu osuvasti “AYS:n tutkijakouluksi”.

1990-luvulla aluetutkimuksessa riitti puhuttavaa niin nuorilla kuin kokeneemmillakin tutkijoilla, kun trendejä olivat EU-jäsenyyden lisäksi kaupunkiverkot, strateginen aluesuunnittelu ja innovaatiokysymykset. Seuraa oli harkitusti viety poliittisesti tiedostavampaan suuntaan ja jäsenistössä koettiin, että AYS voisi pyrkiä mukaan julkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuoda esiin vaihtoehtoisia näkökulmia. 2000-luvulle tultaessa Alue ja Ympäristö -lehdessä julkaistiin entistä enemmän napakoita tapaustutkimuksia, joissa pureuduttiin vallitseviin yhteiskunnallisiin teemoihin ja pidettiin siten yllä seuran tavoittelemaa kriittistä otetta tutkimuksessa. Hyvä esimerkki on vuonna 2003 lehden päätoimittajaksi ryhtyneen Hille Koskelan perustama Epifyyttejä-palsta,

jonka tavoite oli Koskelan mukaan “*kritisoida sitä, mitä ei ollut tapana kritisoida [...] ja tuoda esiin kulttuuriseen ymmärrykseen ja moniarvoisuuteen pohjautuvia näkemyksiä*”. Suunta oli oikea, mutta kuten Ari Lehtinen toteaa Alue ja Ympäristön numeron 2/2011 katsauksessaan, jäi yhteiskunnallinen vaikuttavuus vähäiseksi napakoista tapaustutkimuksista huolimatta. Mielipiteeseen yhtyy entinen puheenjohtaja ja A&Y:n päätoimittaja Jouni Häkli saman numeron kirjoituksessaan. Toisaalta Häkli muistelee lämpimästi kahden vuoden välein vietettyjä Alue- ja Ympäristötutkimuksen päiviä, joiden myötä seuran onnistui saada enemmän jalansijaa myös populaarin keskustelun puolella. Sitten seura on ollut mukana järjestämässä useita eri tapahtumia, kuten Kaupunkitutkimuksen ja Maantieteen päiviä.

2010-luvulla Alue ja Ympäristössä julkaistuissa tutkimuksissa on käsitelty muun muassa monikulttuurisuutta, eläinten oikeuksia, kaupunkitilaa, kestäväää kehitystä, aluetutkimuksen paradigmoja, ympäristöpolitiikkaa ja ruoantuotantoa. Aiheiden ajankohtaisuudesta, monipuolisuudesta ja kanta-aottavuudesta ei siis ole tingitty, vaan päinvastoin tutkimuksen vaikuttavuuteen on panostettu entisestään. Myös Alue- ja Ympäristötutkimuksen seuran, Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seuran sekä Suomen maantieteellisen seuran yhdessä kustantama verkkojulkaisu Versus on osaltaan mainio esimerkki seurojen kyvystä vastata 2010-luvun tarpeisiin lisäämällä populaarin tiedeviestinnän näkyvyyttä ja vaikuttavuutta uusissa kanavissa, etenkin opiskelijoita ja nuoria tutkijoita tavoitellen. Silti varsinainen tiedejulkaisemiseen valmentava “tutkijakoulu” uhkaa jäädä ysärin ihmeeksi, sillä viime vuosina suurin osa lehteen kirjoittaneista on ollut väitelleitä tutkijoita. A&Y:n entinen päätoimittaja Nina Tynkkynen kirjoitti jo lehden numerossa 1/2013, että trendi on ollut samansuuntainen 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälistä alkaen. Yhtäältä demografia kielii siitä, että kokeneet tutkijat pitävät suomenkielistä tiedejulkaisemista arvossa. Toisaalta jatko-opiskelijoiden tutkimusten vähentyminen herättää väistämättä ajatuksia suomenkielisen tieteen merkityksestä nuoren tutkijasukupolven keskuudessa. Onko kansainvälistyminen saamassa tohtorikoulutettavista yliotteen ja seura väistämättä hiipumassa?

Tilanne ei liene kuitenkaan niin kriittinen, sillä moni seuran johtokunnan nykyisistä jäsenistä on väitöskirjatutkija tai vastavalmistunut. Epätoivoon ei siis sovi vaipua! On kuitenkin tiedostettava, että seuran toimintaa rajoittavat niin resurssien vähäisyys kuin vapaaehtoistyönä tehtävä, harrastuksenomainen toimintakin. Kaikki tapahtumat, ekskursiot ja seminaarit on perinteisesti järjestetty talkoovoimin ja seuran aktiivisuus riippuu pitkälti sen jäsenistön voimavaroista. Akateemisen maailman alati kasvavat paineet, kiire ja epävarmat tulevaisuudennäkymät eivät juuri kannusta työajan ulkopuoliseen puurtamiseen, eikä uusien aktiivijäsenten rekrytoiminen ole helppoa. Kuitenkin juuri sinnikäs talkoohenki on pitänyt seuran pyörät pyörimässä jo 50 vuoden ajan ja haluaisinkin lainata “AYS-veteraanin” Kirsi Pauliina Kallion kirjoitusta lähes kymmenen vuoden takaa:

On helppoa ja jopa huojentavaa yhtyä [näkemykseen, että talkoohenki on lehteä ja sen ympärille kietoutuvaa tiedeyhteisöä yhdistävä tekijä]. Vaikka suomalainen kriittinen tiedeyhteisö tuntuukin olevan tänä päivänä kansainvälistymisen paineissa ubatumpi kuin koskaan, eivät sen kantavat voimat ole ennenkään olleet rakenteellisia tai institutionaalisia.” (Alue ja Ympäristö 2/2011)

Nähdäkseni Kallion toteamus pätee edelleen, sillä seura on täynnä utteria aktiiveja, jotka osaltaan mahdollistavat toiminnan jatkuvuuden. Myös uusille innokkaille jäsenille on aina tilaa – itsellenikin tämä on ensimmäinen vuosi seuran johtokunnassa. Opiskelijoiden ja nuorten tutkijoiden osallistamisen tarve on seuratasolla tiedostettu ja härän sarvista on tartuttu. Seuran yhtenä tavoitteena on saada toimintaan jatko-opiskelijoiden lisäksi mukaan myös innokkaita perustutkinto-opiskelijoita. Oivallinen esimerkki on AYS:n ja Versus-verkkojulkaisun lukuvuonna 2020–2021 toteuttama *Viesti ja vaikutus* -tapahtumasarja, jonka avulla opiskelijoita tutustutetaan suomenkieliseen, populaariin tiedeviestintään. Kun

olosuhteet sen taas sallivat, on yliopistoissa ympäri Suomen suunnitteilla opiskelijoille suunnattuja “AYS:n kahvihetkiä”, jotka osaltaan voivat lisätä kiinnostusta seuraan kohtaan. Ken tietää, ehkä lähivuosina nähdäänkin tutkijakoulun toinen tuleminen.

Yhteiskunnan kuohuessa ja globaalien pandemian jyllätessä tieteelliset seurat voivat toimia tärkeinä linkkeinä akateemisen maailman, päätöksentekijöiden, median ja kansalaisten välillä. AYS tulee ennen kaikkea nähdä yhteisöllisyyttä lisäävänä ja tutkimusta tukevana järjestönä, jolla on oma perinteikäs roolinsa paikallisena vaikuttajana. Lisäksi näinä epävarmoina aikoina yhteisön tuki tuntuu tärkeämmältä kuin koskaan aiemmin. Ainakin omasta mielestäni AYS:n johtokunnan jäsenyyden parasta antia on ollut verkostoituminen muiden yliopistojen osaavien tutkijoiden kanssa, vaikka olenkin vallitsevasta tilanteesta johtuen tavannut suurimman osan videopuhelun välityksellä. Kotimainen tiedeyhteisö saattaa jopa olla omiaan helpottamaan tilannetta, jossa ulkomaille matkustaminen ja kansainvälinen verkostoituminen on jäänyt vähäiseksi. On myös muistettava, että vaikka Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran nimi, tavoite ja toiminta ovat kuluneiden vuosien aikana muuttuneet, on seura lopulta selvinnyt kaikista mullistuksista ja jatkanut toimintaansa kunnialla tähän päivään saakka. Miksipä emme selviäisi nytkin. Nostakaamme siis malja 50-vuotissyntymäpäiväänsä viettävälle Alue ja ympäristötutkimuksen seuralle – toivottavasti myös tulevat vuosikymmenet ovat täynnä aktiivista seuratoimintaa, suomenkielistä tiedejulkaisemista, talkootyötä ja yhteisöllisyyttä!

Lähteet

- Häkli, J. (2011) Miten minusta tuli tutkija? *Alue ja ympäristö* 40(2) 75–77. <<https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64707>>
- Kallio, K.P. (2011) Kaksikymmentä vuotta Alue ja Ympäristö-lehteä. *Alue ja ympäristö* 40(2) 72–74. <<https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64710>>
- Lehtinen, A. (2011) Alue ja Ympäristö -lehti: talkoita, tutkijakoulutusta ja tapaustutkimuksia. *Alue ja ympäristö* 40(2) 75–77. <<https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64706>>
- Onnela, S. (2009) Suomalaisen suunnittelumaantieteen historiikka. *Prosum* 9(1) 5.
- Suunnittelumaantiede Suomessa (1972) *Suunnittelumaantiede* (1) 26–35.

Lähteenä on käytetty myös Jouni Häklin, Ari Lehtisen ja Harry Schumanin sähköpostihaastatteluja keväältä 2020.